

Resumé kulatého stolu na téma „Prevence BOZP v zemědělství“ (23. 11. 2022)

Cílem projektu „Prevence BOZP v zemědělství“ je upozornit zemědělce, na co si mají při práci dát pozor, a předat jim jednoduchou formou obecná doporučení, na co by se měli soustředit, aby dokázali předejít co nejvíc úrazům.

Kulatý stůl na téma „Prevence BOZP v zemědělství“ otevřela Lenka Šimová otázkou, jaká je v současné době v České republice míra úrazovosti bezpečnosti práce v zemědělství? Podle dostupných statistik se pohybuje okolo 4,5 %, což je 2x více než v jiných odvětvích ekonomické činnosti.

V projektu „Prevence BOZP v zemědělství“ jsme se v letošním roce zaměřili na živočišnou výrobu. V té vzniká největší úrazovost v důsledku práce se zvířaty, používání zemědělské techniky nebo v důsledku údržby stavebních objektů.

Stresory v zemědělství

Dále se přítomní hosté kulatého stolu podrobně seznámili s tím, jaké stresory podle mezinárodních studií stojí za prací v zemědělství: Se změnou klimatu vzrůstá v zemědělství nejistota a nepředvídatelnost (sezónnost, počasí, extrémní počasí, ztráta úrody, problémy s plánováním). Na zemědělství působí také finanční tlak s tím, jak se snižuje vliv zemědělců v řetězci produkce potravin. Oslabuje se jejich vyjednávací síla vůči velkým maloobchodníkům, ceny zemědělských produktů klesají a ziskové marže se snižují. Zvyšuje se také regulační a administrativní tlak na bezpečnost potravin, zdraví a dobré podmínky pro život zvířat. Roste také spotřebitelské a společenské požadavky na produkci potravin. A roste i kritika zemědělců, kdy zemědělci jsou v očích veřejnosti zodpovědní za etické a environmentální aspekty zemědělství. Zemědělci se potýkají s dopady na veřejné zdraví a problémy s výskytem chorob/škůdců u zvířat/rostlin. Tlak na zemědělce vyvíjejí i bojovníci za životní prostředí prostřednictvím veřejných PR nátlakových a jiných kampaní. Nové výzvy s sebou nese i masivní zavádění digitalizace v zemědělství, v jejímž důsledku dochází mj. např. ke snižování počtu pracovních míst v odvětví.

Zjištění z terénu

Dalším bodem kulatého stolu byla prezentace zjištění, která vyplynula z návštěvy několika zemědělských podniků různých velikostí zaměřených na živočišnou výrobu. Zjistili jsme, že dokumentace BOZP bývá formalistická (stále stejné dokumenty, nedostatečně prováděná analýza rizik, nízká pozornost vůči bezpečnosti práce) a že v oblasti BOZP probíhá na pracovištích pouze obecné školení.

Dále jsme zjistili, že v případě drobných úrazů se opomíjí zápisy do knihy úrazů. Příčinou většiny vážných úrazů je kontakt se zvířetem (uklouznutí, zakopnutí). V případě kontaktu se zvířetem je opomíjeno používání ochranných prostředků. Problémem bývá i zaměstnávání cizojazyčných zaměstnanců (k cizincům se kvůli jazykové bariéře nedostávají jasné a přesné informace).

Z našeho terénního šetření nevypluly jako podstatné problémy s alkoholem na pracovišti. Větším problémem je, že práci nevykonává dostatečně kvalifikovaná pracovní síla a že pracovní postupy na jednotlivé činnosti buď úplně chybí, nebo nejsou dobře popsány.

Průběh diskuse

Na otázku, zda účastníci vnímají služby externích spolupracovníků v oblasti BOZP jako přínosné, reagoval jako první expert z Výzkumného ústavu bezpečnosti práce Josef Senčík. Potvrdil, že poskytovat službu BOZP v oblasti zemědělství je specifické a že má zkušenost s tím, že odborně způsobilé osoby BOZP (tzv. „bezpečáci“) se často setkávají ze strany zemědělských podniků s nepochopením, proč by se v jejich podniku měla provádět analýza rizik.

Obecné zkušenosti s prací expertů BOZP

Z publika (pan Dvořák) zaznělo, že záleží na zkušenosti daného bezpečáka. Často leccos opomíjejí, protože zemědělství je velmi specifické. Tajemnice Gabriela Jeníčková potvrdila, že z její zkušenosti si služby bezpečáků zajišťují z poloviny podniky samy, z poloviny využívají služeb externích firem. Mají od nich nachystanou veškerou dokumentaci a berou za dané, že tím je bezpečnost práce „zaručena“.

Další otázka směřovala k expertům BOZP. Týkala se toho, jaké konkrétní služby externisté podnikům mají poskytovat? Podle Josefa Senčíka by bezpečáci měli pomáhat s pracovními úrazy. Neměli by školit jen v obecné rovině, ale měli by si procházet provoz a seznámit se s ním. Jejich školení by pak mělo vycházet z této jejich zkušenosti. Z publika zaznělo potvrzení, že se službami externí firmy jsou spokojeni, protože přesně takto postupuje.

Záznam o pracovním úrazu

Dále se z publika přihlásil expert BOZP (pan Kobza), který uvedl, že častým jevem, se kterým se setkává při úrazech, je nedostatečně přesně provedený záznam o úrazu, a pak je na něm, aby záznamy upřesnil. Je proto lepší, když je to on, kdo záznam o úraze provede. Slovo si vzal pan Senčík a upozornil na to, že pokud je v záznamu chyba, nese za ni odpovědnost vždy zaměstnavatel (!), nikoli školitel BOZP. Další host upřesnil, že u nich v podniku bývá záznamu o úrazu přítomna osoba z Krajské hygienické stanice. Z publika vzešel i podnět, že jedním z výstupů tohoto projektu by mohlo být předání kontaktů na kvalitní poskytovatele služeb BOZP. Josef Senčík upozornil, že je potřeba podrobně si prostudovat smlouvu s novým poskytovatelem služeb BOZP. Může se stát, že zemědělcům bude tato firma nabízet něco, co vůbec nepotřebují, a naopak jim nikdo nenabídne to, co je pro ně zásadní.

Další host popsal svou zkušenost s „bezpečáky“ tak, že u nich školí jen v obecné rovině s tím, že až (!) se úraz stane, tak se pak vše do dokumentace doplní. Tedy že k prevenci bezpečnosti práce vůle není, k reakci na ní pak je. Další dotaz se týkal zařazení dojičů do kategorie (rizikové práce) 3 nebo 2. Josef Senčík upřesnil, že tady záleží na tom, zda mají v podniku zaveden noční provoz. Pokud si Krajská hygienická stanice vyžádá měření svalů, nelze bohužel postupovat jinak než jej doložit. Provádí jej SZÚ a je to nákladná záležitost (mezi 60–80 tisíci korun za jedno měření).

Zpracování dokumentace

Na otázku, jak v podnicích zemědělci přistupují ke zpracování dokumentace a k proškolení svých zaměstnanců, zaznělo, že pracovní postupy si zpracovávají vedoucí, školení zastává externí pracovník, jehož výkladu jsou přítomni vedoucí a ti si k tomu mohou říct své. Expert na BOZP (pan Šedivec) dodal, že počet úrazů na pracovišti je přímo úměrný pořádku na pracovišti, a že školení na pracovišti by měl provádět vedoucí, který za případný úraz pak také zodpovídá. K tomuto problému zazněl od hostů dotaz k dokumentu, na jehož základě mohou školit proškolení vedoucí své podřízené? Josef Senčík upřesnil, že je nutné doložit alespoň prezenční listinu, kde je uvedeno, co a kdo/kdy školil.

Používání ochranných prostředků

Při práci v zemědělství je zásadním tématem používání ochranných pracovních pomůcek. Jak se zemědělcům daří vymáhat dodržování nošení těchto prostředků (např. holínek s kovovou špičkou)? Od

přítomných hostů zazněla reakce, že zaměstnanci nošení těchto ochranných pomůcek opravdu často odmítají a že si stěžují na jejich kvalitu.

Do diskuse vstoupil Josef Senčík a upozornil na to, že pokud dojde k úrazu a zaměstnanec na sobě nemá ochranné prostředky, tak pojišťovna v této situaci nespolupracuje(!). Nelze proto zavírat nad tímto problémem oči. Stejně tak radí netolerovat zaměstnance, u kterého je podezření na požití alkoholu. Je lépe takového zaměstnance poslat domů než ho nechat vykonávat práci v opojeném stavu. Také upozornil, že testovat zaměstnance na alkohol smí pouze ten, kdo je pověřen zaměstnavatelem (např. vedoucí středisek). Od přítomných hostů zazněl také postřeh, aby v případě, že pojišťovna plnit musí, zaměstnavatelé nepřistupovali na návrh krácení pojistného. Je to zbytečné a vůči zaměstnanci nefér.

Robotizace a digitalizace

Jaká je zkušenost s robotizací a digitalizací? Za experty BOZP si vzala slovo Kateřina Veselá. Potvrdila, že z návštěvy robotické dojírny Lely mají jen pozitivní ohlasy. Zvíře si k dojírně chodí samo a tím, že nepřichází do kontaktu s člověkem, tak v tomto podniku mají i nižší počet úrazů. Jiné je to s robotickým krmným vozem nebo s přihřnovači krmiva – stroje se pohybují samy, takže rizika úrazu se zmenšují, nikoli však zcela eliminují.

Je potřeba si uvědomit, že rizika nikdy zcela nezmizí, a to ani v plně automatizované stáji. Někdy je nezbytný zásah člověka do techniky. Zajímavé téma v souvislosti s robotizací je ochrana před býky. Robotická stáj může být vybavena zábranou s automatickým zacvaknutím, která nepustí býka dál, takže ten člověka nemůže přetlačit – což je zajímavý příklad dobré prevence a ochrany člověka při práci se zvířaty.

Způsob práce odborně způsobilé osoby

Jak probíhá spolupráce bezpečáka a zootecnika/ostatních zaměstnanců? Od přítomných hostů zazněla reakce, že se spolu bohužel setkávají pouze (!) na školení. Určitě není správný příklad praxe, že bezpečák nemá ponětí o realitě daného podniku. Josef Senčík uvedl, že je určitě potřeba, aby se expert BOZP s pracovištěm podrobně (!) seznámil a pravidelně chodil pracoviště kontrolovat a analyzovat rizika.

V zemědělství se také v průběhu roku velmi mění pracovní činnosti (!). Tento přístup je ovšem časově náročný, a proto jej ne každá BOZP společnost nabízí/dělá. Je lepší, když se tomu věnuje někdo uvnitř podniku. Pokud je schopen interní zaměstnanec všechna rizika vyhodnotit, pak je dobré motivovat ho k tomu, aby si odbornou BOZP způsobilost doplnil (pozn.: do 25 zaměstnanců si BOZP může dělat zaměstnavatel sám).

Změna legislativy – je proveditelná?

Zemědělci často naráží na skutečnost, že legislativu nelze v praxi dost dobře v oboru zemědělství aplikovat. Bylo by možné změnit legislativu/předpisy tak, aby aplikovatelné byly? Josef Senčík upozornil, že nelze měnit klauzuli, která je daná v zákoníku práce („zaměstnavatel má povinnost vytvářet zdraví neohrožující pracoviště“), byť je její proveditelnost v zemědělství někdy dosti obtížná.

Lékař na pracovišti

Vyžaduje hygiena, aby byl lékař na pracovišti? Na tuto otázku reagoval Josef Senčík a potvrdil, že lékař by měl pracoviště opravdu navštívit a seznámit se s ním (alespoň jednou za dva roky).

1 pracovník v zemědělství = mnoho zemědělských prací

Expert BOZP (pan Hotový) sdílel svou zkušenost s tím, jaká je situace v jednotlivých podnicích, a to nejen v těch na živočišnou výrobu zaměřených. Jde o celý systém, který vedoucí pracovníci na zemědělských podnicích vypracovávají. Jádrem problému jsou podle něj ti vedoucí pracovníci, kteří

důsledně nekontrolují ani, CO jejich pracovníci vykonávají, ani JAKÝM ZPŮSOBEM práci provádějí. Velkým problémem je spěch, ten hraje v bezpečnosti práce velkou roli.

Pokud jde o živočišnou výrobu, tam je problém ještě větší. Velmi záleží na pracovníkovi, který provádí školení BOZP. Ten si v první řadě musí uvědomit, že 1 pracovník vykonává v zemědělství celkem 20 až 30 prací (!). Jako příklad uvedl traktoristu: Ten jede pro krmení, pak jím nakrmí zvířata, pak odjede na pole, pak se mu porouchá traktor, tak s ním jede do dílny... Atp.

Právě proto by se vedoucím pracovníkům mělo důkladně vysvětlovat, že jejich podřízení jsou vystaveni velké pravděpodobnosti pracovního úrazu. Vždyť na zdraví zaměstnance by se měl brát ohled především.

Závěr diskuse

Lenka Šímová shrnula, že i to je cílem tohoto projektu. Chceme edukovat a vést ředitele zemědělských podniků k tomu, aby se svými vedoucími pracovníky víc mluvili a motivovali je k tomu, aby byli k práci svých podřízených daleko vnímavější. A aby tak vedoucí pracovníci v konečném důsledku peníze podniku ušetřili. Věnovat pozornost bezpečnosti práce na pracovišti se podnikům určitě vyplatí. Cílem podniku je, aby pojišťovna v případě úrazu svou povinnost plnila, a ne aby kvůli nesprávně vedené dokumentaci nebo neznalosti nedošlo k pojistnému plnění. Nezbytné je také věnovat pozornost výběru společnosti poskytující služby BOZP. „Ze statistik víme, že k úrazům dochází, takže určitě radím tuto oblast nepodceňovat,“ uzavřel diskusi svým doporučením Josef Senčík.

Lenka Šímová v samém závěru diskuse vyzvala všechny přítomné hosty, aby ji neváhali kontaktovat, pokud mají ve svém okolí příklady dobré praxe, kde dbají na prevenci rizik práce v zemědělství. Právě tímto směrem by se mělo ubírat naše další terénní šetření.

***

Cílem projektu „Prevence BOZP“ je vytvořit platformu pro výměnu zkušeností s bezpečností práce v zemědělství a dále pro sdílení nápadů či návrhů vedoucích k systémové změně (např. legislativní úpravě). Projekt je financovaný z MPSV.

Kulatý stůl se konal 23. listopadu 2023 v zasedací místnosti ZS ČR a vedla jej Ing. Lenka Šímová. Za Zemědělský svaz se dále účastnil Mgr. Tomáš Gago a přítomni byli i experti projektu z Výzkumného ústavu bezpečnosti práce Mgr. Josef Senčík a Ing. Kateřina Veselá. Přítomných online hostů bylo 30.

Oficiální název projektu: Návrh opatření v oblasti prevence rizik vzniku poškození zdraví zaměstnanců následkem pracovního úrazu nebo nemoci z povolání financovaných z příspěvku podle § 320a písm. b) zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů v roce 2022.